

סדר תפילת שחרית

כמנהג כמה קהילות חשובות
(ואינו מנהג קהילתנו הקדושה)

ברכות השחר

בברכות השחר רבו המנהגים:

- א. יש האומרים ברכות השחר לפני התפילה במתינות, בביתם או בבית הכנסת, ולא נודע טעם למנהג הזה. והרוצה לפרש, יבא ויטול שכר.
 - ב. יש אומרים ברכות השחר לפני התפילה, בלכתם בדרך, והטעם: זכר למנהג תלמידי האר"י ז"ל לומר קבלת שבת בחצר.
 - ג. יש אומרים ברכות השחר לאחר התפילה בזמן חליצת התפילין. והטעם: זכר למנהג בני מערבא לברך ברכה בשעת חליצת התפילין. כן מברכים כל הברכות בשעת חליצת התפילין.
 - ד. ב"ה, אכשר דרא, ובכמה ישיבות מקיימים מבצעים מיוחדים עבור מי שעונים אמן על ברכותיו. המשתתפים מברכים ברכות השחר ברגע שמוצאים מתנדב שיענה אמן. רבים מברכים לפני התפילה, אך שמענו שיש המברכים ברוב עם בחדר האכל לאחר התפילה.
- ובימי ג' שאז העיתון חינוס, לכ"ע אפשר להקל ולברך הברכות אחר התפילה (ולכן מפורסם בעיתון סוזק"ש של היום, כי יש לקרא את העיתון עד העמוד האחרון, לפני התפילה).**

קרבנות ו/או המסתעף

אם יש אבל רח"ל או בעל יאה"צ, אומר זה (ויש נוהגים לומר רק את ה'יהי רצון'):

רְבִי יִשְׁמְעָאל אֹמֵר בְּשֵׁלֶשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת. "מִקֵּל וְחֹמֶר. יִמְנָזְרָה שְׁוֹה. יִמְבְּנִין אֵב מִכְּתוּב אַחַד. וּמְבַנִּין אֵב מִשְׁנֵי כְּתוּבִים. יִמְכַלֵּל וּפָרֵט. יִמְפָּרֵט וְכִלֵּל. יִפְרֵט וּפָרֵט וְכִלֵּל אִי אֶתָּה דָן אֶלָּא כְּעֵין הַפָּרֵט. יִמְכַלֵּל שְׁהוּא צָרִיךְ לַפָּרֵט וּמִפָּרֵט שְׁהוּא צָרִיךְ לְכִלֵּל. "כֹּל דְּבַר שְׁהִיָּה בְּכִלֵּל וְיִצָּא מִן הַכִּלֵּל לְלַמֵּד לֹא לְלַמֵּד עַל עֲצָמוֹ יִצָּא אֶלָּא לְלַמֵּד עַל הַכִּלֵּל כְּלוֹ יִצָּא. "כֹּל דְּבַר שְׁהִיָּה בְּכִלֵּל וְיִצָּא לְטַעוֹן טַעֵן אַחַד שְׁהוּא כְּעֵנִינּוּ יִצָּא לְהַקֵּל וְלֹא לְהַחֲמִיר. "כֹּל דְּבַר שְׁהִיָּה בְּכִלֵּל וְיִצָּא לְטַעוֹן טַעֵן אַחַד שְׁלֹא כְּעֵנִינּוּ יִצָּא לְהַקֵּל וְלְהַחֲמִיר. "כֹּל דְּבַר שְׁהִיָּה בְּכִלֵּל וְיִצָּא לְדוֹן בְּדָבָר הַחֲדָשׁ אִי אֶתָּה יְכוּל לְהַחֲזִירוֹ לְכִלֵּלוֹ עַד שְׁיַחֲזִירוֹ הַכְּתוּב לְכִלֵּלוֹ בְּפִרוּשׁ. "דְּבַר הַלָּמֵד מְעַנֵּינוּ. "וְדָבָר הַלָּמֵד מְסוּפּוֹ. "וְכֵן שְׁנֵי כְּתוּבִים הַמְּכַחֲשִׁים זֶה אֶת זֶה עַד שְׁיָבוֹא הַכְּתוּב הַשְּׁלִישִׁי וְיִכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאַל תְּהִי אָבוֹתֵינוּ שְׁיִבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרַתְךָ: וְשֵׁם נְעַבְדְּךָ בִּירְאָה פִּימִי עוֹלָם וְכִשְׁנִים קְדְּמִנִיּוֹת: וְאַחֲרָיִךְ אֹמֵר קְדִישׁ יַעֲלֵי יִשְׂרָאֵל. מִתְעַטְפִּים בְּטִלִּית וּמְנִיחִים תְּפִילִין.

אם לא היה מניין לפני הזמן שנקבע לתחילת התפילה, ניתן לומר קדיש לאחר מכן ובלבד שיהיה זה לפחות 5 דק' לפני זמן ישתבח (כיוון ש-5 דק' הוא זמן בו ניתן להספיק ברווח להתעטף בטלית ולהניח תפילין, ולומר שני קדישים ומזמור ביניהם, וכן ברוך שאמר ואשרי, ולהספיק לרדת לפני התיבה לומר ישתבח מבלי לאחרו מ-15 דק' לאחר הזמן הנקבע בלוח בית הכנסת). והכל הוא לעילוי נשמת הנפטרים.

פסוקי דזמרה

יש שנוהגים בזמן פסוקי דזמרה (ר"ל: 15 דק' מהזמן בו מתחילה התפילה רשמית) לאסוף כסף למזגן ולנתק את הפלאפון.

בְּרוּךְ שְׁאֵמַר וְהָיָה הָעוֹלָם. בְּרוּךְ הוּא. בְּרוּךְ עוֹשֶׂה בְּרֵאשִׁית. בְּרוּךְ אֹמֵר וְעוֹשֶׂה. בְּרוּךְ גּוֹזֵר וּמְקַיֵּם. בְּרוּךְ מְרַחֵם עַל הָאָרֶץ. בְּרוּךְ מְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת. בְּרוּךְ מְשַׁלֵּם שְׂכָר טוֹב לִירְאָיו. בְּרוּךְ חַי לְעַד וְקַיָּם לְנֶצַח. בְּרוּךְ פּוֹדֶה וּמַצִּיל בְּרוּךְ

שְׁמוֹ: בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. הֲאֵ אַב תְּרַחֲמֵן תְּמַהֲלֵל בְּפִי עַמּוֹ מְשַׁבַּח
וּמְפָאָר בְּלִשׁוֹן חֲסִידָיו וְעַבְדָּיו. וּבְשִׁירֵי דָוִד עַבְדְּךָ נִהְלָלְךָ יי אֱלֹהֵינוּ בְּשִׁבְחוֹת
וּבְזִמְרוֹת נִגְדְּלְךָ וּנְשַׁבְּחֶךָ וּנְפָאֲרֶךָ וְנִמְלִיכֶךָ וְנִזְכִּיר שְׁמֶךָ מִלְּכָנוּ אֱלֹהֵינוּ יְחִיד חַי
הָעוֹלָמִים. מֶלֶךְ מְשַׁבַּח וּמְפָאָר עָדִי עַד שְׁמוֹ הַגָּדוֹל. בְּרוּךְ אַתָּה יי מֶלֶךְ מְהֻלָּל
בְּתִשְׁבְּחוֹת: אֲשֶׁרִי יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ עוֹד יִתְהַלְלוּךָ סֵלָה: אֲשֶׁרִי הָעַם שִׁכְּחָה לּוֹ אֲשֶׁרִי
הָעַם שְׁנֵי אֱלֹהֵיו: תִּהְיֶה לְדָוִד אַרְוַמְמָה אֱלֹהֵי תְּמַלֵּךְ וְאַבְרָכָה שְׁמֶךָ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּכָל-יּוֹם אַבְרָכְךָ וְאַהֲלִלָה שְׁמֶךָ לְעוֹלָם וָעֶד: גָּדוֹל יי וּמְהֻלָּל מְאֹד וְלִגְדֹלְתּוֹ אֵין
חֶקֶר: דָּוִד לְדָוִד יִשְׁבַּח מֵעַשְׂיָךְ וּגְבוּרַתֶיךָ גִּידוֹ: תִּדְרַר כְּבוֹד הַיּוֹדֶךָ וְדַבְּרֵי
נִפְלְאוֹתֶיךָ אֲשִׁיחָה: וְעַזְוִז נִרְאֵתֶיךָ יֵאמְרוּ וּגְדוּלַתְךָ אֲסַפְּרָנָה: זִכֵּר רַב-טוֹבֶיךָ יִבְיַעוּ
וְצַדִּיקְתֶּךָ יִרְגְּנוּ: תִּנְוִן וּרְחוּם יי אֶרֶךְ אֲפָיִם וּגְדֹל-חֶסֶד: טוֹב-יי לְכָל יִרְחַמְוּ עַל-כָּל-
מַעַשְׂיֹ: יוֹדוּךָ יי כָּל-מַעַשְׂיָךְ וְחֲסִידֶיךָ יִבְרַכּוּךָ: כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ יֵאמְרוּ וּגְבוּרַתְךָ
יִדְבְּרוּ: לְהוֹדִיעַ | לְבַנְי הָאָדָם גְּבוּרַתּוֹ וְכְבוֹד הַדָּר מַלְכוּתּוֹ: מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת
כָּל-עוֹלָמִים וּמִמְשַׁלְתֶּךָ בְּכָל-דָּוִד וְדָוִד: סוּמְךָ יי לְכָל-הַנְּפֻלִים וְזוֹקֶה לְכָל-
הַכְּפוּפִים: עֵינֵי-כָל אֱלֹהֵיךָ יִשְׁבְּרוּ וְאַתָּה נֹתֵן-לָהֶם אֶת-אֲכָלָם בְּעֵתּוֹ: פְּסִי זֶה יֵשׁ לוֹמֵר
בְּכוּנָה: פּוֹתַח אֶת-יְדֶךָ וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל-חַי רְצוֹן עִיכ: צַדִּיק יי בְּכָל-דְּרָכָיו וְחֲסִיד
בְּכָל-מַעַשְׂיֹ: קָרוֹב יי לְכָל-קָרְאָיו לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאֵהוּ בְּאֵמֶת: רְצוֹן-יִרְאֵיו יַעֲשֶׂה
וְאֶת-שׁוֹעֲתָם יִשְׁמַע וְיִוְשִׁיעֵם: שׁוֹמֵר יי אֶת-כָּל-אֲהַבָּיו וְאֶת כָּל-הַרְשָׁעִים
יִשְׁמִיד: תִּהְיֶה יי יִדְבָּר-פִּי וַיִּבְרַךְ כָּל-בֶּשֶׂר שֵׁם קִדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: וְאַנְחָנוּ | נִבְרַךְ
זֶה מְעַתָּה וְעַד-עוֹלָם הַלְלוּ-הֵ:

בשני וחמישי יש נוהגים לשמוע לפני ישתבח קריאת התורה (ובדיעבד, אפשר לשמוע קריאת התורה לאחר תחנון).

יִשְׁתַּבַּח שְׁמֶךָ לְעַד מִלְּכָנוּ וְכו' עַד חַי הָעוֹלָמִים:
מכאן ועד אחרי שמונה עשרה, כנדפס בסידורים הנפוצים.

קריאת שמע וברכותיה

- זמן אמירת קדיש וברכו, לא פחות ולא יותר מ-15 דק' לאחר זמן תחילת התפילה.
- לאחר קדיש וברכו אומר החזן ברכות קריאת שמע עד שירה חדשה.
- מזדרזים קצת בברכת יוצר אור ומאריכים הרבה בברכת אהבה רבה.
- בשירה חדשה מסתובב החזן (יש להקפיד לפנות לימין קודם) ועושה ספירת מלאי לבדוק אם יש עשרה שהגיעו לתפילת שמונה עשרה.
- לאחר שמונה עשרה יש נוהגים לדפוק כמו ב"המן" כדי לרמוז לחזן שיתחיל כבר חזרת הש"ץ (מקפידים על כך בעיקר בימי בין הזמנים).

יש מקילים להפעיל את הפלאפונים תיכף לאחר קדושה, ובימי בין הזמנים מקילים יותר ומפעילים (על רטט) עוד לפני תפילת שמונה עשרה.

בזמן אמירת אשרי למנצח ובא לציון, חולצים התפילין, ומתחילים לפנות את בית הכנסת ליחידים ממתפללי המניין הבא הנוהגים לומר פסוקי דזמרה בשלמות (פסוקי דזמרה הם מזמורים הנדפסים בין ברוך שאמר לאשרי (ואשרי בכללם) וכן בין אשרי לישתבח. יש שהעידו שנהגו פעם לאמרם), תוך כדי אמירת קדישים של המניין הנוכחי.

עלינו, שיר של יום, ואין כאלקינו אומרים בדרך. את פיטום הקטרת, יש מקפידים לומר מילה במילה, לחוש לדברי הרמ"א בנושא.

* * *

אח"כ מגיעים הבית, ומשלימים מה שלא הספיקו בקריאת העיתון, וקוראים את כל החדשות (ואין מקצרים בהם כלל). ואחרי כזה כבוד שמים, נאנחים איך זה שיש כל כך הרבה צרות בעיתון. והי יצילנו ויעזרנו שנזכה לעבדו כראוי...

* * *

סדר התפילות בין הזמנים

סדר תפילת הדרך

היוצא לדרך מתפלל וכו'. כפי שנפסק להלכה, סגי בתפילת הדרך הנדפסת בכל הסידורים. בנוסח תפילת הדרך יש פחות מס' תיבות (לפי רוב הנוסחאות), ובה יוצאים ידי חובה. אמנם, יש המחמירים להוסיף עליה עוד תיבות רבות (ובפרט מי שיוצא לדרך רחוקה מאד, ומשכים קודם שיאור היום). לתועלת הרבים הבאנו כאן את הסדר עבור המחמירים לנהוג כך:

- א. העליה לאוטובוס: עולים לאוטובוס לפני שיגיע זמן "משיראה את חברו וכו'". ויש הנוהגים לכל הפחות לחשוב על חברו, ולהזהר לא להרעיש בדרך לתחנת העליה לאוטובוס. ואשרי חלקם.
- ב. סדר ברכות השחר כמבואר לעיל. אמנם, יש להסתפק, לפי שיטת הנוהגים לפי המנהג הנזכר שם בסעיף ב': אם יברכו בדרך לאוטובוס, יכולים חלילה לפגוע בחבר שירצה לשוחח עימם אודות הטיול. אם יברכו בתוך האוטובוס, הרי אינם בחצר. בירידתם מהאוטובוס, לא שייך לברך מצד הפסק בין ישתבח ליוצר (כפי שיתבאר להלן). כדי לצאת מכל ספק, הונהג להפעיל מכשיר מסויים הנמצא במקום גבוה בקדמת האוטובוס, ובו ניתן לראות נוף מרהיב, וכל הצופים מרגישים כאילו נמצאים בשדה תפוחים. ואז מברכים את כל ברכות השחר כסדר.
- ג. פסד"ז: כ-15 דק' לפני ההגעה ליעד, מכבים את המכשיר הנזכר (ואם יש מי שהעיר על כך קודם, מכבים אותו מיד, לפני שיגיעו הדברים לאזניים של... ו אז בביה"ז הבא יצטרכו לפרסם ש... ולא יאמינו וכו' (וד"ל). מכריזים ברמקול שכל בחור יניח תפילין ויתחיל לומר פסוקי דזמרה. וישא כל אחד ק"ו בעצמו: אם בביהכ"נ סגי ב'י"ש א"ש וי"ש, באוטובוס לא כ"ש?
- ד. ק"ש וברכותיה: המטייל הראשון שדורכת רגלו על אדמה מוצקה מחוץ לאוטובוס, הוא הנבחר להיות חזן. ותיכף ומיד מתחיל "ישתבח", והבחורים היקרים יורדים אף הם מהאוטובוס, ומתחילים אף הם את סדר ברכות קריאת שמע. ובהגיע החזן לתפילת שמו"ע, חזקה על כל אחד ואחד שהגיע אף הוא לשם ומיד מתחילים שמו"ע.
- ה. מכאן עד סיום התפילה כנתבאר לעיל.
- ו. תיכף אחר התפילה מזדרזים מאד לקיום מצוות הטיול. וכבר האריכו בספרים הקדושים על מעלת "ההכנה למצוה". וכ"ש במצוה רבה של טיולים ובילוים בימי בין הזמנים יש להזדרז ביותר, שהרי כל עניינם הוא הכנה לזמן הבעל"ט.
- ז. בתפילת מנחה וערבית בטיול, אין מקפידים ללבוש חליפה וכובע. אמנם, אם נמצא בשטח שוטר החובש כובע של שוטר בעת מילוי תפקידו, רצוי שגם הבחורים יחבשו כובע, כדי לא לעורר ח"ו קטרוג (הקיים בלא"ה).

תפילת יורדי הים

המהדרים במצוות, מקפידים לצאת לים בשעות הבקר המוקדמות. לשם כך, מתפללים שחרית כוותיקין (ואף שאין כוונתו לקיום הידור מצוה, מ"מ הלא קי"ל "מתוך שלא לשמה בא לשמה").

בשעת אמירת אשרי ובלצ"ג חולצים התפילין, ורצים לאוטובוס המסיע לים.

תפילת בין הגרבים

מי שלא זכה בקיום מצווה מן המובחר של נסיעה לים בשעות הבקר, יכול ליסוע לים אף בשעות בין הערבים.

ק"ל העוסק במצווה פטור מן המצווה, ולכן נהגו שלא להתפלל מנחה לפני היציאה לים. אמנם, המהדרים לשהות בים זמן רב, יוצאים מהמים כאשר השמש מתחילה לשקוע, ובדרך כלל גם נהגי האוטובוסים האחרונים כבר לחוצים בזמן.

ע"כ תקנו רבותינו להתפלל תפילת בין הגרבים.

וכך סדר תפילה זו:

לאחר שנשתפג ולבש חלק מבגדיו, מודיע לציבור שהוא ראוי כבר להתפלל, וכמובן מצטרף למנין. החזן אומר בקול רם: **אֲשֶׁרִי יוֹשְׁבֵי בֵיתָךְ** (ויש מהדרים לסיים פסוק זה). לאחר ההכרזה הנזכרת, ממשיכים לקבץ מנין. ברגע שרואה החזן שיש עשרה מתפללים, אומר בקול רם פסוק זה: **וְאֶנְחֵנוּ** |

נְבָרְךָ יְיָ מֵעַתָּה וְעַד-עוֹלָם הַלְלוּנִי. ומיד מתחיל באמירת הקדיש.

לאחר קדיש מתחיל מיד בקול רם תפילת שמונה עשרה עם קדושה.

תוך כדי אמירת שתי ברכות ראשונות, גורבים הבחורים גרב אחת. כשמגיע החזן לקדושה, מקפץ כל אחד ואומר קדושה. תיכף לאחר עניית אמן על ברכת קדושת ה', מתחילים תפילת שמונה עשרה.

לאחר שסיים תפילת שמונה עשרה, גורב כל אחד גם את הגרב השנייה. החזן אומר קדיש תתקבל (א"א תחנון על שפת הים).

בדרך לאוטובוס אומרים 'עלינו'.

תפילת אין לה קבע

ידוע כמה האריכו חז"ל במעלת לימוד התורה בלילה. והנה, כבר נאמר לעיל שהטיולים והבילויים ב"בין הזמנים" הם מכשירי מצוה, שהרי כל עניינם הוא הכנה ללימוד התורה ב"זמן" בעל"ט. א"כ, כיצד יעשה חיזוק לימוד התורה בלילות הזמן הבעל"ט? לפיכך, נהגו לקיים בכל בין הזמנים מספר טיולים הנמשכים אל תוך הלילה. כמו כן, נהגו לערוך ערבי בילוי חברתיים הנמשכים אל תוך הלילה. ומקפידים לעשות דברים אלו בעיקר ב"ליל ששי", שהוא זמן מסוגל מאד, כפי שכתבו המקובלים.

מכיוון שפעמים רבות מתחילות תכניות אלו לפני זמן תפילת ערבית, ואף אם התחילו לאחר שהגיע זמן התפילה, הלא כבר נתבאר לעיל כי "העוסק במצווה פטור מן המצווה". א"כ, יש להתפלל תפילת ערבית רק לאחר סיום הטיול או הטקס.

וכך הוא הסדר: לאחר הטיול, או לאחר סיום הארוע (ובאירועים ארוכים, יש מקילים להפסיק לתפילה

בזמן הכנת אביזרי המנגל), נעמד החזן ומכריז: **וְהוּא רְחוּם**. עושים ספירת מלאי, כדי לוודא שיש

מנין. ואז אומר החזן פס' ה' **הוֹשִׁיעָה וכו'**. ומתפללים כפי הנוסח שבסידורים הנפוצים. כיוון

שבתפילת ערבית אין מה לקצר, נהגו להתפלל אותה במהירות. ויש הנוהגים לדלג על אמירת 'עלינו'.

לאחר שסיימו תפילת ערבית, ניגשים להמשך תכניות הלילה. לאחר אירועים וטיולים, נוהגים ללכת

לישון לפחות מספר דקות לפני עלות השחר. ואם כבר עלה השחר, ממתנינים עד זמן קריאת שמע,

ולאחר קריאת שמע הולכים לישון מעט. אמנם, מעמידים "שומר" שיעיר לתפילת שחרית לפני חצות.

ומה טוב ומה נעים המנהג שנהגו רבים כמצווה מן המובחר להעמיד "שומר" עם נשק (או לכל הפחות

דמוי נשק, כגון רובה מים, רובה צבע, וכד').